

ORMAN'DAN YARARLANMA HAKLARINDAN BİRİ OLAN KÖYLÜ PAZAR SATIŞLARI

Dr. Abdi EKİZOĞLU¹⁾

Kı s a Ö z e t

Orman köylülerine tanınan ormandan faydalanma hakları ve özellikle köylü pazar satışları olarak isimlendirilen haklar Orman - Köy İlişkilerinin Düzenlenmesi ve dolayısı ile ormanların korunması açısından büyük önem taşımaktadır.

Bu makalenin amacı , 6831 sayılı Orman Yasası'nın 34. maddesi ile orman köylülerine pazar satışları için odun vermeye ilişkin haklarda son yıllarda yapılan değişiklikler, bu değişikliklerin etkileri ve orman - Köy ilişkilerinin düzenlenmesine ilişkin öneriler üzerinde durmaktır.

1. GİRİŞ

Ormanlardan köylülere tanınan faydalanma hakları ve bu arada köylülere pazarda satmak (pazar satışları) için odun vermek biçimindeki haklar 1870 tarihli Orman Nizamnamesi'nden beri devam etmektedir. Orman köylülerine tanınan bu haklar daha sonra çıkarılan çeşitli yasalarla sosyal ve ekonomik politikalara bağlı olarak değiştirilmiştir. Ormandan faydalanma hakları ve özellikle köylü pazar satışları olarak isimlendirilen haklar orman - köy ilişkilerinin düzenlenmesi ve dolayısı ile ormanların korunması açısından büyük önem taşımaktadır.

İşte bu nedenle, halen yürürlükte bulunan 6831 sayılı Orman Yasası'nın 34. maddesi ile orman köylülerine pazar satışları için odun vermeye ilişkin haklarda son yıllarda yapılan değişiklikler, orman - Köy ilişkileri ve aynı zamanda orman - endüstri ilişkileri bakımından, incelenmeye değer bulunmuştur. Bu amaçla, önce ormandan faydalanma hakkına sahip köylerin miktarı ve nüfusu belirtilmiş, daha sonra da 6831 sayılı yasanın 34. maddesinde çeşitli yasalarla yapılan değişiklikler sırası ile incelenmiş ve bu değişikliklerin odun üretimine etkileri ile orman işletmelerinin bu haklar nedeni ile katlandığı fedakârlıklar ortaya konmuştur.

2. HAK SAHİBİ ORMAN KÖYLERİNİN MİKTARI VE NÜFUSU

6831 sayılı yasaya göre ormandan faydalanma hakkına sahip köylerin dört değişik nüfus sayımına göre miktarı ve nüfus durumları çizelge 1'de gösterilmiştir.

1) İ.U. Orman Fakültesi, Orman Mühendisliği Bölümü, Ormanlık Politikası Birimi, Bahçeköy - İSTANBUL.

Yıl	Orman İçi Köy		Orman.Bitişiği Köy		Orman Köyü	
	Adet	Nüfus	Adet	Nüfus	Adet	Nüfus
1970	7546	3.449.113	8647	4.504.958	16103	7.954.071
1975	7519	3.570.876	9507	5.761.130	17026	9.332.006
1980	7515	3.850.936	10049	6.310.215	17564	10.161.051
1985	7346	3.596.399	9822	6.306.819	17168	8.758.218

Kaynak : Orman Mühendisliği Dergisi, 1988. Sayı 8, s.4.

Çizelge'den görüleceği üzere, 1985 yılında devlet ormanlarında nüfusu 2000'den fazla ve Belediye teşkilatı olan 482 yerleşim yeri ile birlikte toplam 17650 yerleşim yeri vardır. Belediye teşkilatı olan yerlerin nüfusu toplam orman Köyü nüfusuna ilave edildiğinde orman içi ve bitişiği köylerde yaşayanların sayısı 10 milyonu aşmaktadır (TURAN, 1988).

Bu miktarın genel nüfusa oranı yaklaşık olarak 1/5.5'dir. Halbuki 1970 yılında devlet ormanlarından faydalanma hakkına sahip köylü nüfusu ülke nüfusunun 1/3'ü oranında bulunmaktadı idi.

Her ne kadar orman köylerindeki nüfus nisbi olarak gerilemekte ise de mutlak değer bakımından artmaktadır.

3. 6831 SAYILI YASANIN 34. MADDESİNDEKİ DEĞİŞİKLİKLER

6831 sayılı yasanın köylü pazar satışlarına ilişkin 34 maddesi ilk olarak 1973 yılında çıkarılan 1744 sayılı yasa ile değiştirilmiştir. İkinci değişiklik ise bu yasanın çıkışından 2 yıl sonra yürürlüğe giren 1906 sayılı yasa ile olmuş ve bunu 1982 tarihli 2655 sayılı yasa, 1983 tarihli 2896 sayılı yasa ve nihayet 1987 tarihli 3373 sayılı yasa ile yapılan değişiklikler izlemiştir.

3.1 1744 Sayılı Yasa

6831 Sayılı Yasa'nın 34'üncü maddesinde yer alan pazar satışı olarak köylülere orman ürünü verilmesine ilişkin 1744 sayılı yasa ile getirilen yeni düzenlemeler aşağıda verilen üç grupta toplanabilir (ÖZDÖNMEZ, 1973).

- 1- Üretim işlerinde çalışan köylülere verilen bir kısım kerestelik tomruk yerine para ödenmesi,
- 2- Satış istif yerlerine olmasa bile sadece istif yerlerine (rampa, ara depo vb.) kadar kerestelik tomruk taşıyanların bu haklardan yararlanabilmesi,
- 3- Odun, kömür ve bazı sanayi odunları niteliğindeki ürünlerin üretimini yapan köylülere bu ürünlerin % 100'ne kadarı verilirken, bunun yerine % 60 oranında verilmesi gibi hususlar,

Görüldüğü gibi, 1744 sayılı yasa köylülere tanıdığı faydalanma hakları bakımından önceki yasadaki farklı hükümler getirmesine karşın bu hakların esaslarında köklü bir değişiklik yapamamıştır.

3.2 1906 Sayılı Yasa

Bu yasanın yürürlüğe girdiği 1975 yılında ülkemizde diğer orman ürünleri endüstri kollarında hızlı bir gelişme olmamış ise de, yonga levha endüstri tesislerinin kuruluşuna ilişkin yoğunluk kazandığı görülmüştür.

Gerçekten yonga levha fabrika sayısı 1974 yılında 5 iken, bu sayı 1976 yılında 10, 1982 yılında 26 gibi bir rakama ulaşmıştır.

İşte verilen bu sayısal örneğin de gösterdiği gibi, Sosyal, Siyasal, Ekonomik ve Teknik gelişmelerin, 34. maddenin 1906 sayılı yasa ile değiştirilmesi için gerekli nedenleri oluşturduğu söylenebilir.

Bu yasa ile getirilen değişiklikleri şu şekilde sıralayabiliriz:

1- 1744 sayılı yasadaki üretim işlerinde sadece köy ve kasaba halkından oluşan gerçek kişiler sözkonusu iken, değişik hükümde Orman Köylülerini Kalkındırma Kooperatifleri de tüzel kişilik olarak üretim faaliyetlerine katılmıştır.

2- Eski madde hükmüne göre, kesilip taşınan odun, kömür ve bazı sanayi odunları niteliğindeki orman ürünlerinin % 60'ına kadarı hak sahibi köylülere verilirken, yeni madde hükmüne göre, bu ürünlerin % 100'ne kadarı bu üretimi yapan köylülere ve Orman Köylülerini Kalkındırma Kooperatiflerine verileceği öngörülmüştür.

3- Önceki yasadaki bulunmayan ve yeni yasaya eklenen "Sınırları içinde devlet ormanı bulunan köyler halkının çoğunluğu tarafından kurulan, Orman Köylülerini Kalkındırma Kooperatiflerince kesilip satış istif yerlerine taşınan kerestelik tomrukların % 25'ine Sair orman mallarının yüzde yüzüne kadarı, istedikleri takdirde bu kooperatiflere satış istif yerlerinden maliyet bedeli ile arttırmasız olarak satılabilir" hükmü gereğince daha önce görülmemeyen yeni bir uygulama ortaya çıkmıştır.

Bu uygulama ile köylülere, arttırılmalı satış ilkesinin dışında kalan bir ayrıcalık tanınmıştır. Ayrıca, sair orman malları deyimi ile de orman ürünleri için kapsam genişletilmiştir.

Böylece devlet ormanlarından köylülere tanınan orman ürünlerinden faydalanma hakları bu arada pazar satışlarına ilişkin haklar daha da genişletilmiştir. Bu konudaki uygulamaya ilişkin esaslar Orman Genel Müdürlüğüne 180 ve 260 sayılı Tebliğ ile gösterilmiştir.

3.3. 2655 Sayılı Yasa

Bu yasa ile 6381 Sayılı Orman Yasası'nın 34. maddesinde yapılan değişiklikleri aşağıdaki şekilde gruplandırmak mümkündür.

1- Bu yasa uyarınca, gerçek kişilerin o yer nüfusuna kayıtlı olmaları ve ikamet etmeleri koşulu getirilmiştir.

2- 2655 sayılı yasa'da gerçek kişilere ve Orman Köylülerini Kalkındırma Kooperatiflerine tanınan Köylü Pazar Satışı hakkı sadece Baltalık ormanlarda söz konusu edilmiştir.

3- Eski madde hükmüne göre, üretim işlerinde çalışan hak sahibi köylülere kesip satış istif yerine taşıdıkları odun ve kömür ile bazı sanayi odunları niteliğindeki orman ürünlerinin % 100 kadarı verilirken, yeni madde hükmü bu ürünlerden sadece yakacak odun söz konusu olmuş ve bunda da oran % 80'e indirilmiştir. Bu % 80 oranının özel hallerde % 100'e çıkarılacağı belirtilmiştir.

4- Eski madde hükmü, Orman Köylerini Kalkındırma Kooperatiflerince kesilip satış istif yerlerine taşınan kerestelik tomrukların % 25'ine sair orman mallarının yüzde yüzüne kadarını bu kooperatiflere maliyet bedeli ile verilebileceğini getirmiştir. Yapılan değişiklik ile kooperatiflerin kesip satış istif yerlerine taşıdıkları kerestelik tomrukların ve sanayi odunlarının ayrı ayrı % 25 kadarını maliyet bedeli ele alabilmeleri, bu kooperatiflerin Tarım ve Orman Bakanlığınca uygunluğu onaylanmış bir sanayi kuruluşuna sahip ya da bu tür kuruluşun % 51'lik payına ortak olmaları ve ayrıca işlenmesi şartına bağlanmıştır.

5- Eski madde hükmüne göre, hak sahibi köylülere ve Kooperatiflere kesip satış istif yerine taşıdıkları kerestelik tomrukların 10 m³'ü geçmemek üzere % 25'ine rastlayan kesme ve taşıma istihkak tutarlarının % 30 fazlası ile ödenmesi öngörülmüştür. Yine bu madde gereğince adı geçen kişilere kesip, satış istif yerlerine taşıdıkları kerestelik tomrukların 10 m³'ü geçmemek üzere % 25 kadarı için, kerestelik tomruklara ait 1 yıl önceki genel ortalama maliyet bedeli ile yine 1 yıl önceki artırmalı satışlar genel ortalama arasındaki farkın nakden verilmesi kabul edilmiştir. Halbuki, yapılan değişiklik, üretim işlerinde çalışan bütün gerçek ve tüzel kişilerin kesip satış istif yerlerine taşıdıkları yapacak ve yakacak odun karşılığında istihkak bedellerinin % 2'den fazlasını alabilecekleri belirtilmiştir.

Görülüyorki, 2655 sayılı yasa kendisinden önceki yasalardan farklı olarak devlet ormanlarından köylülere pazarda satmaları için tanıdığı yapacak ve yakacak odundan faydalanmaları haklarını bazı hükümlerle daraltmıştır. Bu daraltmalar adı geçen haklardan yararlananların sayısında, ormanların işletme şeklinde (Baltalık ormanlarında), Orman Ana Ürünlerinde (Yakacak odun), Orman Ürünleri Cinsinde (Sair orman malları yerine sanayi odunları) ve istihkak tutarları oranında olmuştur. Ayrıca bu yasa elde edilen orman ürünlerinin hak sahiplerine ait tesislerde işlenmesini teşvik edici yönde de kayıtlar getirmiştir. Bu konudaki uygulamaya ilişkin esaslar Orman Genel Müdürlüğü'nün 269 sayılı Tebliği ile eklerinde gösterilmiştir.

3.4 2896 Sayılı Yasa

6831 sayılı yasanın pek çok maddesinde değişiklik yapan 1983 tarihli bu yasa 2655 sayılı yasa ile değiştirilen 34. madde de köklü bir değişiklik yapmamış olup, sadece ikinci fıkraya ilave hüküm getirmiştir. Bu hüküm ile Orman Köylerini Kalkındırma Kooperatiflerinin uygun bir sanayii kuruluşuna sahip olmamaları ya da yasa ile verilen % 25 oranındaki haktan yararlanmak istenmemeleri halinde, bu kooperatiflerin haklarının karşılığını para olarak alabilecekleri öngörülmüştür.

Bu yasa ile ilgili uygulamalar, Orman -Genel Müdürlüğü'nün yine 269 sayılı tebliğ ile eklerindeki esaslara göre yürütülmüştür.

Burada görüldüğü gibi, Orman köylüsüne verilen pazar satışları ile ilgili haklarda çok az olsa da bir artma söz konusu olmuştur.

3.5 3373 Sayılı Yasa

1982 yılında çıkarılan 2655 sayılı yasa ile orman köylülerine ve Orman Köylerini Kalkındırma Kooperatiflerine yalnızca baltalık ormanlardan yakacak odun verilmesi hak sahibi köylülerin ve kooperatiflerin aldıkları yakacak odun miktarında azalmaya neden olmuştur (EKİZOĞLU, 1985).

Yukarıda belirtildiği gibi, 2896 sayılı yasa da hak sahibi köylülere ve kooperatiflere önemli denebilecek ölçüde yeni haklar getirmemiştir.

İşte sözü edilen bu iki yasa 5 yıl gibi bir süre uygulamada kalmıştır. Nihayet 1987 yılında yapılan genel seçimlerden önce, ülkedeki sosyal, ekonomik ve siyasal değişmelere paralel olarak 6831 sayılı yasanın öbür maddeleri gibi, 34. maddesi de 3373 sayılı yasa ile bir kez daha değiştirilmiştir. Bu maddenin de uygulaması Orman Genel Müdürlüğü'nün 269 sayılı tebliği ile eklerindeki esaslara göre yürütülmektedir.

Bu duruma göre, yapılan değişiklikler aşağıdaki biçimde sıralanabilir:

1- 2896 sayılı yasaya göre, Orman Köylerini Kalkındırma Kooperatiflerine % 25 karşılığı olarak sadece kerestelik tomruk veya bedel farkı verildiği halde, yapılan değişiklik bu kooperatiflere kaplamalık ve soymalık tomruk üretimi için de aynı hak tanınmıştır.

2- Önceki yasa gereğince, kooperatiflere verilecek bedel farkının hesabında işin bitiği yıl içerisindeki tomrukların açık artırmalı satışlar genel ortalaması ile maliyet bedeli genel ortalaması arasındaki fark alınmakta iken yeni yasada yapılan değişiklik ile bu farkın hesabının yıl içindeki açık artırmalı olarak satılan miktarın genel satış ortalaması ile maliyet bedelleri genel ortalaması arasındaki farkın esas alınması suretiyle yapılacağı belirtilmiştir.

3- Eski yasaya göre, odun hammaddesi üretiminde çalışanlara ödenmekte olan % 2 istihkak fazlası tutarının az bulunması nedeni ile, bu oran % 10'a çıkarılmıştır.

Getirilen bu değişikliklerle orman köylülerine ve kooperatiflere tanınan haklar 1906 sayılı yasa ile verilen yasal haklar kadar olmasa bile, önemli ölçüde genişletilmiştir. Bu yasa değişikliğinin gerekçesinde de belirtildiği üzere, orman köylülerine ve kooperatiflere 1987 fiyatlarıyla 27.5 milyar destek sağlanacağı hesaplanmıştır.

4. ORMAN YASASI'NIN 34. MADDE DEĞİŞİKLİKLERİNİN ETKİLERİ

Orman yasası gereğince, orman köylülerine tanınan devlet ormanlarından diğer faydalanma hakları gibi, 34. madde ile sağlanan haklar, ormancılık örgütünün üretim yapısını değiştirmiş, gelirini azaltmış, büyük fedakârlıklara katlanmak zorunda bırakmıştır.

Gerçekten 34. madde ilk değişikliği yapan 1744 sayılı yasanın uygulanmasına geçildikten sonra köylü pazar satışı olarak, Orman Genel Müdürlüğü'nce verilen yakacak odun miktarında önceki yıllara göre büyük bir artış olmuştur. Örneğin, 1969 yılından 1974 yılına kadarki dönemde Orman Genel Müdürlüğü tarafından pazar satışı olarak köylülere verilen yakacak odun miktarı 1.5 milyon ster ile 2.5 milyon ster arasında iken (ORMAN BAKANLIĞI ÇALIŞMALARI, 1976) 1975 yılında 3.1 milyon stere ve 1976 yılında da 6.4 milyon ster'e yükselmiştir (Çizelge 1).

Yine, 1975 - 1981 yılları arasında köylü pazar satışı olarak verilen yakacak odunların, Orman Genel Müdürlüğü'nün üretimini gerçekleştirdiği ve sattığı yakacak odun genel toplamı içindeki payının % 32 'ye kadar yükseldiği görülmektedir. (Çizelge 1).

Ayrıca 1906 sayılı yasa orman köylülerine tanıdığı haklardan daha fazlasını Orman Köylerini Kalkındırma Kooperatiflerine tanımış ve bu durum orman köylülerini kooperatif kurmaya özendirmiştir. Örneğin, 1981 yılında Artvin, Giresun, ve Trabzon Orman Bölge Müdürlüklerinde Orman Köylerini Kalkındırma Kooperatiflerinin kuruluş yıllarına bakıldığında; % 46'sının 1976 yılından önce, % 54'ünün ise 1977 - 1981 döneminde kurulduğu görülür (ERYİLMAZ- 1982).

Çizelge 1.

Orman Genel Müdürlüğü'nce Yapılan Yakacak Odun Satışları (1975 - 1981).
Satış Usulleri

Yıllar	Piyasa		Köylü Pazar Satışları		1/10 Tarifeli		Toplam
	Miktar ster	Oran %	Miktar ster	Oran %	Miktar ster	Oran %	
1975	3247630	18	3172259	17	11833660	65	18253497
1976	2855256	12	6401904	30	12875408	58	22132568
1977	2307607	12	6170059	32	10983461	56	19461127
1978	2661076	14	5422000	27	11566462	59	19649538
1979	1434682	7	6370788	32	11745911	61	19551381
1980	5262257	25	4412262	21	11153842	64	20828361
1981	4471264	22	3588054	17	12110354	61	20169670

Kaynak : 1- Orman Bakanlığı Çalışmaları, 1980.

2- OGM Pazarlama ve Üretim Dairesi Bşk.,Kayıtları.

Ülkemizde Orman Köylerini Kalkındırma Kooperatiflerine 1906 sayılı yasa gereği verilen Orman Ürünlerinin miktarında Çizelge 2'den izlenebileceği gibi, 1977 - 1980 yılları arasında dört yıllık dönemde, yapacak odunda % 400'den fazla, yakacak odun miktarında da % 100'den fazla bir artış olmuştur (EKİZOĞLU, 1985).

Çizelge 2.

Orman Köylerini kalkındırma Kooperatiflerine Satılan Odun Miktarı
Satılan Odun

Yıllar	Yapacak		Yakacak (x)		Toplam
	Miktar (m ³)	%	Miktar (m ³)	%	
1977	111025	31	248927	69	359952
1978	283059	45	345988	55	629047
1979	401028	53	355124	47	756152
1980	564752	52	508370	48	1073122

Kaynak : OGM Pazarlama ve Üretim Dairesi Başkanlığı Kayıtları.(x) Bir ster = 0,7 m³ alınmıştır.

1982 yılından sonra yapılan 34. madde değişiklikleri ve bunun orman işletmeleri üzerindeki etkileri sayısal verilerle ülke düzeyinde ele alınmamış, sadece Düzce Orman İşletmesi'ndeki tespitler değerlendirilmiştir.

Adı geçen orman işletmesinde yapacak ve yakacak odun üretimi çizelge 3'de gösterilmiştir.

Çizelge 3.

Düzce Orman İşletme Müdürlüğü'nde Odun Üretimi (1980 - 1987)

Yıllar	Yapacak Odun Üretimi (m ³)	Yakacak Odun Üretimi (ster)
1980	95184	281459
1981	114604	56436
1982	76142	64370
1983	68350	56857
1984	71256	151762
1985	67113	163808
1986	108250	59493
1987	58608	54679

Kaynak : Düzce Orman İşletme Müdürlüğü Çalışma Programı, 1988.

Çizelge 3'den görüleceği üzere yapacak ve yakacak odun üretimi miktarlarında büyük değişiklikler söz konusudur. Nitekim bu orman işletmesinde 1978 - 1980 yılları arasında yakacak odun üretimi 260 ile 281 bin ster iken, 1981 yılında 56 436 stere düşmüştür. Buna benzer olgu yapacak odun üretiminde de görülmektedir. Ancak bu üretim miktarındaki farklılıkların, yalnızca orman köylülerine tanınan köylü pazar satışını düzenleyen 34. madde'de yapılan değişikliklere bağlı olduğunu söylemek gerçekten güçtür.

Yine Düzce Orman İşletme Müdürlüğü'nde, 1982 yılından itibaren yapılan 34. madde değişiklikleri, hak sahibi köylülere ve kooperatiflere verilen birim fiyat usulü ile kesip satış istif yerlerine taşıdıkları endüstriyel odunların % 25 oranındaki miktarını ve aynı oran karşılığı ödenen para değerini büyük ölçüde etkilemiştir.

Nitekim çizelge 4'den görüldüğü üzere, bu işletme müdürlüğünce 1982 yılından sonra gelen dört yıl içinde hak sahibi köylülere ve kooperatiflere her yıl yaklaşık 1500 m³ odun hammadresi verilmiştir. 1982 yılının özelliği ise, 2655 sayılı yasanın geçici maddesi gereğince kooperatiflerin sanayi kuruluşu kurma şartının bir yıl süreyle aranmaması, dolayısı ile 1906 sayılı yasanın bir yıl daha uygulanmasıdır.

Çizelge 4

Düzce Orman İşletme Müdürlüğü'nce verilen % 25
Odun Hammaddesi ve Bedel Farkı

YILLAR	% 25 Karşılığı (m ³)	Bedel Farkı (TL.% 2)
1982	11988	2694664
1983		
1984	4906	20989771
1985		
1986	1232	10814401
1987	17275	103681559 (% on)

Kaynak : Düzce Orman İşletme Müdürlüğü Bilançosu,

Ayrıca, sözü edilen işletme, üretimde çalışan gerçek ve tüzel kişilere kesip istif yerlerine taşıdıkları yapacak ve yakacak oduna ait istihkak fazlası oranının % 2'den % 10'a çıkması ile 1987 yılında bir önceki yıla göre on kat daha fazla ödemede bulunmuştur.

Bu açıklamalardan sonra, benzer gelişmelerin diğer Orman İşletme Müdürlüklerinde de görülmesi söz konusu olabilir. Dolayısı ile Orman Genel Müdürlüğü'nün sadece 34. madde ile orman köylüleri lehine katlandığı fedakarlığın para olarak değeri azımsanamaz ölçülerdedir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Buraya kadar yapılan açıklamalardan anlaşılacağı üzere, devlet ormanlarından köylülere tanınan faydalanma haklarını düzenleyen maddelerden biri olan 34. maddede oniki yıl gibi kısa bir süre içinde dört kez değiştirilmiştir. Bu değişiklikler, bazı istisnalar dışında, genellikle sözü edilen hakları genişletme yönünde olmuştur.

Günümüzde odun hammaddesi işleyen endüstri kollarındaki teknolojik gelişmelerden dolayı gelişmiş ülkelerde en küçük odun parçalarının değerlendirilmesi imkan dahiline girmiştir. Bu gelişmeye paralel olarak ülkemizde de yakacak odun, sanayi odunu ve lif yonga odunu kullanan endüstri kollarında, özellikle yonga levha endüstrisi başta olmak üzere büyük bir gelişme görülmüştür.

Bu adı geçen endüstri kolları odun hammaddesi talep eden tarafları oluşturmaktadır. Odun hammaddesi arz eden tarafı ise kavak odunu üreticileri dışında, Orman Genel Müdürlüğü en geniş şekilde temsil etmektedir.

Bilindiği gibi kamu orman mülkiyetinin ve işletmeciliğinin önemli sakıncalarından biri, kamu maliklerinin özel orman mülk sahiplerinin inisiyatif ve esnekliklerinden yoksun bulunmasıdır (İSTANBULLU - ÖZDÖNMEZ, 1981)

Her ne kadar Orman Genel Müdürlüğü dev işletmelerin üstünlüklerine sahipse de, aynı durum bu genel müdürlük için de söz konusudur. Buna karşılık küçük işletmelerin üstünlüklerine sahip olan kooperatifler ve köylü pazar satışları yoluyla elde ettikleri odun hammaddesinin alım satımını yapan bireyler, odun hammaddesini talep eden endüstri tolları için daha caziptir. Çünkü, bu sözü edilenler, odun talebindeki değişimlere karşı daha esnek olup ve dar bir çerçeveye hitap ettikleri için de odun kullanıcıları ile kolayca kişisel ilişki kurabilmektedir.

Hiç kuşkusuz, 6831 sayılı Orman Yasası'nın 34. maddesinde özellikle son yapılan değişikliklerin orman endüstri kollarının odun hammaddesi ihtiyacını sağlamakta önemli rolü bulunduğu söylenebilir.

Öte yandan, orman yasasının 34. maddesi ile köylülere ve kooperatiflere yapacak ve yakacak odun verilmesi uygulaması ormanların devamlılık ilkesini de zedeler niteliktedir. Ülkemizde hızlı kentleşme olgusuna karşın, orman köylerinde yaşayanların sayısında bir azalma söz konusu olmadığı için, bu durumun önümüzdeki yıllarda da devam edeceği beklenir.

Yine aynı maddeye göre verilen köylü pazar satışı odunu bazı orman endüstri kollarının (Örneğin, yonga levha endüstrisi, Mobilya İmalathaneleri, Parke Endüstrisi) odun hammaddesini sağlama yollarından biridir. Özellikle 1906 sayılı yasanın uygulamada kaldığı dönemde, köylü ormandan yapacak odun elde etmekten çok yakacak odun elde etmeye yönelmiştir. Bunun nedeni de yapacak odun üretiminde çalışan köylülere, takdir edilen işçi ücretlerinin düşük oluşudur. Bu düşük ücret yakacak odun elde edilmesinden doğan hakların daha fazla kazanç getirmesinden

doğmaktadır. Örneğin, 1981 yılında 1 m³ yapacak odun üretimi için saptanan taban birim fiyatı 190 TL. iken, hakedilen 1 ton yakacak odunun İstanbul'daki bir yonga levha fabrikasına satış fiyatı 4000 5000 TL.yi bulabilmiştir (EKİZOĞLU, 1985).

Bu konuda yapılabilecek önerileri aşağıdaki şekilde sıralayabiliriz:

- Orman içi ve bitişiği köylülerin, yukarıda belirtilen yasalar ile tanınan köylü pazar satışları ile ilgili haklara karşı gösterebilecekleri tepkiyi azaltmak amacı ile yakacak odun konusu devletçe ele alınmalı, ikame maddeleri yaygınlaştırılmalı ve uygun bir yerleştirme politikası izlenmelidir. (ÖZDÖNMEZ, 1973).

- Anılan yasalarda önem verilen kooperatiflerle ilgili çalışmalara ağırlık verilmeli, kooperatifleşme özendirilmeli, kooperatifçilik eğitimine önem verilmeli, kooperatiflerin finansman yönünden desteklenmesi ve denetimi yapılmalıdır.

- Orman Yasası'nın 34. maddesinde belirtilen köylü pazar satışlarına ilişkin uygulamanın düzenli bir şekilde yürütülebilmesi amacıyla orman - köy ilişkilerinde, köylülerle en sıkı ilişkide bulunan ormancı teknik elemanların gerek uğraş alanları, gerekse sık sık yer değiştirilmeleri önlenmelidir.

- Günümüzde köylü pazar satışlarına ilişkin uygulama açısından köylülere ödenen işçilik ücretleri de etkili olmaktadır. Orman işçileri aldığı ücret bakımından, barınma ve beslenme yönünden diğer sektörlerde çalışan işçilerden daha olumsuz koşullarda yaşamaktadır. Bu konuda iki ayrı kurumun 1988 yılı içinde işçilere ödediği ücret örnek olarak verilebilir. Bu kurumlardan biri Ereğli Demir Çelik Fabrikaları olup, bu kurum 1.9.1986 - 31.8. 1988 tarihleri arasında geçerli olacak toplu iş sözleşmesine göre işçilere günlük olarak 4608 TL - 8640 TL. arasında ücret ödemektedir. (BÜYÜKTEPE, 1988). Buna karşılık diğer kurum olan Bahçeköy Devlet Orman İşletme Müdürlüğü tarafından 1988 Ekim ayında fidanlıkta çalışan işçilere günlük 3900 TL. - 4500 TL. ücret ödendiği saptanmıştır. Bunun dışında sözü edilen birinci kurumun işçilere sağladığı sosyal yardım ve haklar Orman İşçilerine göre daha fazladır.

Bu nedenle 34. madde uygulamasını etkileyecek olan Orman işçilerinin ücretleri ve diğer sosyal hakları öteki sektörlerdeki benzer düzeye çıkarılmalıdır.

- Köylü pazar satışlarının orman işletmeciliği yönündeki baskıyı azaltabilmek bakımından, uygun yörelerde bulunan orman köylülerinin kırsal ve dağ turizmüne yönelmeleri desteklenmeli ve özendirilmelidir. Bu yolla, köylülerin hem tarım ve ormancılıktan elde ettikleri gelirler hem de yeni iş alanı olan turizmden ek gelir sağlamaları gerçekleşir. (OLALI ve TİMUR, 1986). Bu nedenle, köylülerin ormancılık etkinlikleri yoluyla gelirlerini artıran politikalar yanında doğayı ve ormanları tahrip etmeyen turistik faaliyetlerin geliştirilmesine imkan verecek politikaların da izlenmesi gerekmektedir.

- Köylü pazar satışları adı altında köylülere verilen yakacak ve yapacak odun hammaddesini kullanan orman ürünleri endüstrisi tesislerine ilişkin envanter çalışmaları periyodik olarak yinelenmelidir. Bu çalışmalarla saptanan orman endüstri kolları hakkında bilgi edinilmeli ve bunların talep ettikleri odun hammaddesi miktarı belirlenmeye çalışılmalıdır. Talep edilen odun hammaddesinin üretimi ve taşınması ormancılık örgütü tarafından denetlenmeli, ilgili orman endüstri kollarına aktarılmasındaki aksaklıklar giderilmelidir.

ÜBER DIE HOLZVERKAUFE DER WALD BAUERLICHEN BEVÖLKERUNG ALS EIN NUTZUNGSRECHT

Dr. Abdi EKİZOĞLU

ZUSAMMENFASSUNG

Seit der damals im Jahre 1870 in Kraft getretenen osmanische Forstverordnung gibt es die Nutzungsrechte vom Wald, die z. B. in Form der Holzvergabe der wald bauerlichen Bevölkerung zustehen, wobei die Waldbauern sogar ihre Holzanteile im Markt verkaufen durften. Die Art vom Nutzungsrechten wurden später durch verschiedene neuere Gesetze je nach der sozialen und wirtschaftlichen Politik der Landes geändert. Bezüglich der Verbesserung der Beziehungen zwischen dem Wald und der wald bauerlichen Bevölkerung ist es wichtig, diese Rechte, besonders der Verkaufsrecht des den Waldbauern unendgültlich gegebenen Holzes näher zu betrachten.

Aus diesem Grund sind die in der letzten Jahren vorgenommenen Änderungen des Paragraphen Nr. 34. im heutzutage rechtskräftigen Forstgesetz Nr. 6831 mit der diese Rechte geregelt werden, aus zwei Hinsichten zu untersuchen, nämlich Beziehungen zwischen Wald und dem Wald nahe liegenden Dörfern und Beziehungen zwischen Wald und Industrie. Deshalb wurde zuerst die Anzahl und Bevölkerung der für die Nutzung vom Wald in Frage kommenden Dörfern bestimmt und dann wurden die Änderungen des jeweiligen Paragraphen Nr. 34. nach der Reihe erörtert und die Auswirkungen diesen Änderungen auf Holzproduktion und Forstämter geäußert.

- Schlussfolgerungen (Und Lösungsvorschläge)

Wie bisher ausführlich erläutert wurde der Paragraph Nr. 34, der als einer von den Nutzungsrechten den Waldbauerlichen Bevölkerung regelnden Paragraphen gilt, in der letzten zwölf Jahren viermal geändert. Diese Änderungen befassten sich, ausser mancher Ausnahmefällen, hauptsächlich mit der Erweiterung der in Frage kommenden Rechte.

Die technologische Entwicklung in der Holzbe- und verarbeitende Industrie hat zufolge, dass heute in der entwickelten Ländern selbst Entwicklung hat man im unseren Land in der Industriezweigen, die Brennholz, Industrieholz, und Holzspäne verwenden, grosse Fortschritte erzielt.

Diese Industriezweige bilden die vom Holz abhängige Sorte, während der Rohstoff, Holz ausgenommen von dem Pappelholz, nur vom Generalforstdirektion der Türkei angeboten wird.

Einer der Nachteile der staatlichen Betriebe ist es dass die nicht so elastisch und initiativ sein können wie die privaten Wald und Eigentumsbesitzer (Istanbul - Özdönmez 1981). Diese Regel gilt auch für die Generalforstdirektion, selbst wenn sie zu der grössten Betrieben gezahlt

wird. Dagegen sind die Genossenschaften, die Vorteile der Kleinbetriebe besitzen, und die einzelnen Personen, die sich mit Holzeinkäufen unter den Bauern beschäftigen, von der Holzindustrie viel mehr bevorzugt, da diese sich den Nachfrage- bzw. Marktänderungen elastisch anpassen. Ausserdem werden sie in kleinen Gemeinden in der Industrie schnell bekannt.

Ohne Zweifel spielen die Änderungen des Paragraphen Nr. 34. in der Deckung des Holzbedarfs der Industrie wichtige Rolle.

Andererseits verletzt das Nutzungsrecht, das nach dem Paragraphen 34 die Vergabe vom Nutz- und Brennholz an Genossenschaften und Bauern ermöglicht, das Nachhaltsprinzip des Waldes. Man erwartet sich diese Lage in nächsten Jahren nicht zu ändern, da eine Abnahme der Waldbauerlichen Bevölkerung nicht in Frage kommen wird.

Nach demselben Paragraphen bildet das durch waldbauerliche Verkäufe beschaffene Holz einen Weg, durch den der Rohstoff Holz für manche Industriezweige (z.B. Spanplatten-, Möbel-, Parkettindustrie) zur Verfügung gestellt wird. Besonders war in der Zeit des Gesetzes Nr. 1906 für die Bauern wichtig, aus dem Wald Brennholz einzuschlagen statt Nutzholz.

Der Grund wäre darin zu sehen, daß der tägliche Lohn für den Nutzholzeinschlag niedriger lag als Brennholz. Auf diese Weise verdrehten die Bauern mehr mit der Brennholzarbeit. z.B. in 1981 war der mindeste Preis für den Einschlag 1 cbm Nutzholz 190 TL. während sich den Bauern zustehende 1 Tonne Brennholz bei einer Spanplattenfabrik in Istanbul für 4000 - 5000 TL. verkaufen lässt (Ekizoğlu, 1985).

Die dieses Thema betreffenden Vorschläge können folgendeweise umrissen werden.

- Um heftige Reaktionen der waldbauerlichen Bevölkerung gegen oben erwähnte gesetzliche verringern. mußte einmal das Brennholz - Problem vom Staat selbst gehandhabt werden zum zweiten sollten Ersatzstoffe fürs Holz beschaffen und unter den Leuten mehr und mehr ausgebreitet werden. Ausserdem ist eine geeignete Siedlungspolitik von der Seite des Staates verfolgen (Özdönmez, 1973).

- Die Bildung der Genossenschaften sollte gefördert und auf diesbezügliche Ausbildung Wert gelegt werden. Die Genossenschaften sind finanziell zu unterstützen und zu kontrollieren.

- Die Ort- und Stellung - Änderungen der Forstbeamten bzw. technischen Kraft sind zu vernünftigen Rechten zu gewährleisten.

- Die Löhner und andere soziale Rechte der Forstarbeiter sind im selben Niveau zu halten, sind.

- Andere Beschäftigungsmöglichkeiten, wie (Alpen) Tourismus, sollten unter der Waldbauern bzw. unterstützt werden.

- Die Inventuren bezüglich der Holzbe- und verarbeitende Industrie, die ihren Rohstoff periodisch zu erneuern. Die Nachfrage des Holzes soll von der forstlichen Organisationen unter Kontrolle zu halten.

KAYNAKLAR

EKİZOĞLU, A., (1985); *Türkiye'de Yonga Levha Endüstrisi. Basılmamış Doktora Çalışması, Ormanlık Politikası Birimi, İ.Ü. Orman Fakültesi, İstanbul, 164 s.*

ERYILMAZ, A. Y. (1982) : *Doğu Karadeniz Bölgesindeki Orman - Halk İlişkilerinin Düzenlenmesi Üzerinde Araştırmalar. Doçenlik Tezi.Trabzon.*

OLALI, H.ve TİMUR, A. (1988) : *Turizmin Türk Ekonomisindeki Yeri. Ofis Ticaret Matbaacılık San.Ltd.Şti. İzmir 240 s.*

ORMAN MÜHENDİSLİĞİ (1986) :Yıl : 25, Sayı 8.

ORMAN BAKANLIĞI, (1976) : *Orman Bakanlığı Çalışmaları. Sıra No. 21, Seri No. 6 Ankara, 362 s.*

6831 Sayılı Orman Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine ve Bu Kanuna 3 ek Madde ile Bir Geçici Madde Eklenmesine Dair Kanun. Tarih : 1973, Sayı 1744.

6831 Sayılı Orman Kanununun 20.06.1973 Tarih ve 1744 Sayılı Kanunla Değişik 34 üncü Maddesi ile ek 3 üncü maddesinin Değiştirilmesine Dair Kanun. Tarih: 1975, Sayı 1906.

6831 Sayılı Orman Yasasının 1906 Sayılı yasa ile Değişen 34. maddesinin Uygulanması Hakkında Tebliğ. (Tebliğ No: 180/12 Tarih : 1975)

6831 Sayılı Orman Yasasının 1906 Sayılı Yasa ile Değişik 34. Maddesinin Uygulanması Hakkında Tebliğ. (Tebliğ No: 260, Tarih : 1979)

6831 Sayılı Orman Kanununun Değişik 34 üncü Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun. Tarih : 1982, Sayı 2655

6831 Sayılı Orman Yasasının 2655 sayılı yasa ile Değişen 34. Maddesinin Uygulanması Hakkında Tebliğ. (Tebliğ No: 269, Tarih : 1982), Tebliğ No: 269/11 Tarih : 1987).

6831 Sayılı Orman Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi ve Bu kanuna Bazı Hükümler Eklenmesi Hakkında Kanun. Tarih : 1987, Sayı 3373

ÖZDÖNMEZ, M. (1973) : *Devlet Ormanlarında Köylülerin Faydalanma Hakları, İ.Ü.Orman Fakültesi Dergisi. Seri B, Cilt: 23, Sayı. 2,Sayfa: 62-77 .*

ÖZDÖNMEZ, M. ve İSTANBULLU, T. (1981): *Ormancılık Politikası Ders Kitabı. İ.Ü.Orman Fakültesi Yayınları. İ.Ü.yayın No. 2875, O.F.Yayın No. 305, İstanbul, 111 s.*

ŞİMŞEK, A.(1988) : *Orman Kanununda Yapılan Son Değişikliklerin İçeriği,Getirmiş Olduğu Yükler ve Düzce Orman İşletme Müdürlüğündeki Durum. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Ormancılık Politikası Birimi. İ.Ü. Orman Fakültesi, İstanbul, 53 s.*

TURAN, R.(1988) : *Orman Köy İlişkilerinin Düzenlenmesi Faaliyet Alanındaki Gelişim." Türkiye'de Orman İşletmeciliğinin Gelişimi" Sempozyumu. T.M.M.O.B Orman Mühendisleri Odası yayını. ANKARA. s. 175 - 187.*